

דיונים אקטואליים בסוגיות הנלמדות
בס"ד, יום שלישי פרשת בהעלותך, טו סיון תשע"ה, קידושין פרק קמא.
העלון נודב, להצלחת התורם ונו"ב ברוחניות ובגשמיות.
לע"נ אליהו בן אברהם אייזיק ע"ה, לרפואת שרה בת אסתר בתושח"י, להצלחת חנה הדסה בת
גבראלה תחי', להצלחת הרב זאב נ. הי"ו.

פנינים

הלומד תורה בטהרה

בגמ' (קידושין כט:) נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה. וכתב התוס' (ד"ה הא לן) וטוב לו שישא אשה וילמוד תורה בטהרה. וכן מצינו בגמ' (יומא דף עב:) יראת ה' טהורה עומדת לעד, אמר רבי חנינא: זה הלומד תורה בטהרה. מאי היא נושא אשה ואחר כך לומד תורה.
יסוד הדבר בגמ' (יבמות דף סב:) כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא תורה דכתיב (איוב ו יג) האם אין עזרתי בי ותשיה נדחה ממני: ובמדרש (תהלים מזמור נט) דרשו כן על הפסוק (משלי יח, כב) מציא אשה מציא טוב: שהרי אמרו (עבודה זרה דף יט:) אין טוב אלא תורה, שנאמר (משלי ד, ב) פי לקח טוב נתתי לכם תורתי אלתעזבו: א"כ הטוב שמוצא ע"י האשה, הוא התורה.

כאילו עסק בתורה!

עוד מצינו (ברכות דף ו:) כל הנהנה מסעודת חתן ומשמחו זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות. ויש לשון מופלא בתשב"ץ קטן (דיני חתן סימן תסז) 'חתן על הכלה' בגימטריא 'התורה' לומר כל המשמח חתן וכלה כאלו עסק בתורה כדאמרינן (מגילה כט. כתובות יז.) מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה לחופה.

וקשה מה הוכיח התשב"ץ ממה שמבטלין תלמוד תורה להכנסת כלה הרי זה דין כללי שמבטלין תלמוד תורה לכל מצוה שאי אפשר לקיימה ע"י אחרים. ותיירץ בספר 'בתורתו יהגה' (עמוד רכט) עפ"י הגמ' במנחות (דף צט:) פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה, ופירש רש"י (ד"ה שביטולה) כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה זהו יסודה כלומר מקבל שכר כאילו יושב ומייסדה ועוסק בה. רואים שיש מעלה מיוחדת בשמחת חתן וכלה שחשיב 'קיום' של מצות תלמוד תורה, משא"כ בכל מצוה עוברת שמבטלין תורה עבודה, חשיב 'דחיה' של מצות תלמוד תורה.

להנ"ל יש להוסיף בהבנת הדברים שכיון שהכנסת כלה גורמת לתורה שהרי השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, אם כן שמחת הנישואין מרבה תורה, ולכן חשיב שביטול התורה לצורך הכנסת כלה, כאילו עסק בתורה. הגרש"ז אורבאך זצ"ל (הליכות שלמה ניסן אב פרק שני הערה 17) ביאר הטעם שהפליגו חז"ל בגודל המצוה לשמח חתן וכלה שהוא לאפוקי מדעת טועים שאי אפשר לקדש את חיי החומר, ולהנ"ל מובן היטב עומק הפשט בזה שכל כך הפליגו חז"ל בשמחה זו שכן זה בגדר 'שמחת התורה'.

חשש ביטול תורה

מכח זה הורה הג"ר אליהו ברוך פינקל זצ"ל לתלמידיו שאין חשש ביטול תורה כשצריך ללכת לחתונה או שבע ברכות כיוון שהמשמח את החתן זוכה לתורה. אולם הגרש"ז אורבאך זצ"ל בצעירותו אמר שאינו הולך לחתונות שכך בסוף ימיו בדקות ספורות ישמח את החתן פי כמה מחבריו ששוהים כמה שעות, וכן הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל בצעירותו לא הלך לחתונות כי אם לשבעה קרובים, גם הג"ר יחזקאל לונשטיין זצ"ל לא הלך לחתונות של החברים, ואפילו בחתונה שלו השתתפו רק מנין מצומצם בלבד שלא היה לו צורך ביותר מכך. והגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל הורה שתלוי במציאות אם מספיק קצת חברים לשמח את החתן כדבעי לא ילכו, ואם רק כשכולם מגיעים יהא שמחה כדבעי ילכו כולם. (מ.ס.). ❖

חייב האב להשיא אשה לבנו

המקור בגמ'

בגמ' (קידושין דף כט. ל:) האב חייב בבנו למולו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה... דכתיב (ירמיהו כט ו) קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת־בנותיכם תנו לאנשים. בשלמא בנו בידו, אלא בתו בידו היא הכי קאמר להו ניתן לה מידי ולבשייה ונכסייה, כי היכי דקפצו עלה אינשי. מבואר שיש חיוב לספק צרכי בנו ובתו בשיעור 'דקפצו עלה אינשי'. (ומשמע שיותר חיוב לתת לבתו, מליתן לבנו).

1. כמה מחויב לתת אבא שיש לו כסף.

יש לדון מה נקרא 'להשיאו אשה' באיזה סכום מחויב כשיש לו, האם חייב לתת דירה וסידור מלא, או חייב רק בהוצאות הבסיסיות של החתונה בלבד. כמו כן יש לדון כמה מותר להתחייב כשאינו לו שלא יחשב מפיל עצמו על הציבור. ולשון הגמ' 'ניתן לה מידי ולבשייה ונכסייה', כי היכי דקפצו עלה אינשי, ולא כתוב 'סידור מלא'. וכן מצינו בגמ' (כתובות דף סז. ונפסק בטוש"ע אהע"ז נז א, וכן בהלכות צדקה יו"ד רנ ב) המשיא את בתו סתם - לא יפחות לה מחמשים זוז. שזה סכום מועט, לפי המושגים של זמננו.

וכתב המקנה (קונטרס אחרון סימן נח) והפני יהושע (כתובות סז.) שחמישים זוז הוא מפני שמבואר בפאה (ח ט) שבחמישים זוז נושאים ונותנים וראוי להתפרנס מהם. וכן מבואר בשו"ע (סימן נח סעיף א) צוו חכמים שיתן מנכסיו מעט פרנסה לבתו, וכאשר האב עני לא יפחות מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל. אבל אם הוא עשיר, יתן כפי עשרו. וכתב בתורה תמימה (דברים כ הערה לא) שאין חייב לתת 'קנין' בית ולא מטע כרם ולא פרנסה, וחייב רק כלשון הגמ' (כתובות דף סז:) 'שוכרין' לו בית ומציעין לו מטה וכל כלי תשמישו, ואחר כך משיאין לו אשה, שנאמר (דברים טו ח) די מחסרו אֲשֶׁר יִחְסֹר לו.

בשנים האחרונות עקב עליית מחירי הדירות ישנם משפחות חשובות שמתנים במפורש מראש שלא קונים דירה לזוג, ויש לדון אם עושים כדן בכך או לא, מאחר שישנם כאלו שתקועים בשידוכים זמן רב מחמת שההורים אינם מוכנים להתחייב. ושמעתי ממורי הוראה שליט"א שכיום אין חיוב לתת דירה לילדים, ועיקר חיובו לטרוח בנישואין להשיג שדכן, אולם, קיטרינג, וקצת הוצאות הראשונות, אבל הוצאות הדירה והשכירות לתקופה ממושכת אחרי החתונה אינו מחויב. מאידך שמעתי מהגר"נ קופשיץ שליט"א ש'אם יש לו כסף' חייב לקנות דירה בשיעור שאנשים כמותו מתחייבים, שכיום כך מתקיים המצוה להשיאו אשה. ואף שמחירי הדירות האמירו מכל מקום חייב שהרי יתכן שאחר זמן יעלו המחירים עוד יותר, ואם אין לו הוא בגדר אנוס. והוסיף שחיוב זה נאמר לבתו יותר מ- לבנו. ❖

2. כמה חייב כשאין לו, ללוות, לחזר על הפתחים.

אבא שאין לו כסף: יש לדון, אם מותר להתחייב בשעת השידוך כשאינו יודע מהיכן יגיס סכומי עתק אלו, ואף שרבים מחתנים בניסי ניסים אולי זה בגדר מה שאמרו חז"ל 'אין סומכין על הנס'. עוד יש לדון אם מחויב ללוות כשאין לו לפרוע רק באמצעות 'גלגול גמח"ם', הרי להשיא את בנו הוא בגדר מצווה ופטור כשאין לו מדין אנוס. עוד יש לדון אם מותר ללוות כשאינו יודע מהיכן יפרע לגמ"ח את סכומי העתק שהוא לווה או דלמא הוא בכלל 'לוה רשע ולא ישלם'. עוד יש לדון אם חייב לחזר על הפתחים, לקבל 'שטעלע', לצאת לעבוד, עבור נישואי ילדיו או לא.

והשאלה בכל זה שכיון שאין לו יאמר לצאצאיו החשובים, עד היום גידלתי ופרנסתי אתכם, קיימתי את תקנת אושא שחייב אדם לפרנס את בניו כשהם קטנים, גם הוספתי על חיובי ופרנסתי אתכם עד גיל הנישואין, כעת לצערי אין לי מה לתת לכם, צאו והשיאו את עצמכם. בפרט שמצות נישואין מוטלת על הבן, וחייב האב להשיאו הוא רק לסייע לבן כשיש לו, וכעת שאינו יכול יסתדר הבן לבד עם המצוות המוטלות עליו.

מנהג ישראל תורה

כסף בשידוכים

שאלה: האם נכון להעדיף שידוך אחד על פני חבירו בגלל כסף שיקבל מהצד השני, או דלמא העיקר צריך להסתכל רק על תורה, יראת שמים, ומדות טובות, והפרנסה כבר יבוא מן השמים (ק.ד.).

תשובה: כתב הרמ"א (אבהע"ז סימן ב סעיף א) כי הממון שאדם לוקח עם אשתו אינו ממון של יושר, וכל העושה כן מקרי נושא אשה לשם ממון, אלא כל מה שיתן לו חמיו וחמותו יקח בעין טוב ואז יצליחו (ב"י בשם א"ח). וכתב על כך החזו"א (קובץ אגרות חלק א אגרת קסז) אינו מובן לי הדיקנות יתירה בדברים שהרחיקום רבותינו ז"ל, כמבואר ברמ"א (אה"ע סי' ב) שכל מה שיתנו יקח בעין יפה ר"ל בין רב למעט ואז יצליח. והצלחה שמבטיח הרמ"א ודאי עדיף מהשתדלות. ❖

תשובה: האם מותר להתחייב כשאין לו: הורה למעשה הגר"ח קניבסקי שליט"א (מנחת תודה, על תורה עמוד תסח) שאין 'להתחייב' מה שאין לו רק שיאמר 'שישתדל' לתת מה שחשוב, ויתחייב רק בשיעור שמשער שיכול להשיג. והורו גדולי הוראה שליט"א שיש בזה איסור דאורייתא של 'אונאה', כשמתחייב ואין יכול להשיג.

מעשה שהיה (מנחת תודה, על תורה עמוד תסח - מ.ס.) באחד ששלח מכתב להגר"ח קניבסקי שליט"א אם יכול להתחייב כשאינו יודע מהיכן יביא את הכסף, ענה לו הגר"ח בקצרה כדרכו - פחמע"ד. השואל שאל שוב שלא הבין מה ירמזון הראשי תיבות, פירש לו הגר"ח כונתו 'פוק חזי מאי עמא דבר' שהמציאות הוא שכולם משיאים את הילדים בסכומי עתק מעבר ליכלתם, כל אחד עם הנס שלו. והוסיף הגר"ח על כך בשם החזו"א זצ"ל שהנס הכי גדול בדורנו הוא, שבני תורה מצליחים לחתן ילדים! תיאור למציאות הזו אמר הג"ר אליהו נחום פרנקל שליט"א, שכיום רוב ההורים עניים כר' חנינא בן דוסא, ומחתנים ילדים כמו ר' אלעזר בן חרסום!

האם מחויב ללוות כשיודע מהיכן יחזיר: לשון הרמב"ם (איסורי ביאה פרק כא הלכה לב) ולעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם שאם מת או גולה בניו תלמידי חכמים, וכן ישיא בתו לתלמיד חכם שאין דבר מגונה ולא מריבה בביתו של תלמיד חכם. והזכיר רק למכור כל אשר יש לו אולם לא הזכיר לחזר על הפתחים ולא הזכיר לקחת הלואות. ושמעתי מהגר"נ קופשיץ שליט"א שאין חיוב ללוות אולם מחמת המצוה 'מותר' ללוות בתנאי שלא יבוא למצב של לוח רשע ולא ישלם. וכן שמעתי מהגר"ר חיים אהרן מונדרר שליט"א והגר"ר מאיר שטינברג שליט"א דיין בב"ד 'הישר והטוב', שהחיוב להשיא את בנו זה מצוה ככל מצוות התורה, ומצד שורת הדין בכל המצוות אין 'חיוב' ללוות כשאין לו, ולא מצינו בהלכה בשום מצוה חוב ללוות כסף ורק מצינו חוב לחזר על הפתחים. אך מכל מקום 'מותר' ללוות כיון שרואים בחוש הנהגה שמימית בנישואי הילדים ממילא לא נחשב לוח רשע ולא ישלם, אך אינו 'חיוב' כי הוי הנהגה להרבה יחידים ולא לכלל הציבור. ועוד שאפילו לפרוע חובותיו מעיקר הדין אין חיוב ללוות כסף לכך, ויאמר למלוה שכאשר יהא לו יפרע. אמנם כל זה בדורות עברו אבל בזמננו חייב ללוות, דכיון שיש סדר של גלגול גמחי"ם חשיב שעל דעת כן הלווה שביום הפרעון יקח גמ"ח אחר. וגם 'כתובה' דינה כחוב דהוי שעבוד על הגברא בתורת חוב לתת לאשה כל צרכיה. אולם הג"ר גרשון מלצר שליט"א אמר בשיעורו (ח.פ.) שכיום גם הלואה זה בכלל חיוב להשיא את בנו כי כשאין לו זה הדרך היחידה לקיים חובתו. וסכום ההלואה שמוטל בה הוא כפי הדרך שבני תורה כמותו מתחייבים בו.

האם מותר ללוות כשאינו יודע מהיכן יחזיר: השאלה הנוקבת על 'גלגול גמחי"ם' האם מותר ללוות כשאנו יודע מהיכן יחזיר בתואנה שיסתדר בסוף ויהיה טוב. הורה הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל (דרכי החיים חלק א' עמוד ק"א) לבעל גמ"ח ששאל למי לתת הלוואות, שיתן לצרכי נישואין או לאלו שיש בידם דרך לפרוע, אבל לאחד שמגלגל ללא אפשרות לפרוע אין לתת לו הלוואה, והוא בגדר 'מכשול' עבורו, אם אתה מעוניין לעוזרו תאסוף בשבילו תרומות, אך אין לתת לו הלוואות מגמ"ח. וכן הורה הגר"ח קניבסקי שליט"א (ח.ש.) שגם לנישואי ילדים אסור לקחת חובות על עצמו כשאנו יודע ברגע הלקיחה מהיכן יפרע אותם ואסור לסמוך על הנס. מאידך - שאלו את הגראי"ל שטינמן שליט"א (ח.ש.) האם מוטל על האבא לגלגל גמחי"ם עבור נישואי הילדים, וענה הגראי"ל שיקח חובות על

הערות מבני החבורה

איסוף כסף בחו"ל לדירה

שאלה: המנהג הרווח בחו"ל שבשעת השידוך לא מתחייבים לתת דירה לזוג כי אם 'סכום מסוים' כל חודש למשך תקופה מסוימת, ואם ימשיך ללמוד 10 שנים אחרי החתונה ההורים יחליטו אז אם לקנות לו דירה, וכאשר באים תושבי ארץ ישראל לאסוף 'להכנסת כלה' אם יספרו את האמת שאוספים עבור דירה לזוג הצעיר לא יתנו להם כלום, ויש לדון מצד הלכות חו"מ האם מותר להצהיר שאוספים להוצאות החתונה ולא לגלות שבאמת זה מיועד לדירה, או דלמא אסור משום גזל דעת הנותן. [ואין הנדון מצד הלכות צדקה וכמבואר בשבט הלוי והמנח"י הנ"ל שהחיוב של 'די מחסורו' כולל גם לקנות דירה באופן שהשידוך תלוי בזה, ובהרבה מקרים ברור לבני ארץ ישראל שבלי הבטחה על סכום ניכר בדירה השידוך לא זז, נמצא שהוי בגדר 'די מחסורו']. (ח.ש.).

תשובה: שמעתי מהג"ר חיים אהרן מונדרר שליט"א שאסור לשקר בזה. ויש להסתפק אם בודאי לא היה נותן אילו היה מודיעו מטרת הכסף אם יש בזה גם 'גזל' דעת הנותן, אולם מצוי בהרבה מקרים שבדיעבד מתרצה ואז אין איסור מדינאי, והעצה לכך שלא לשקר להדיא אלא לומר שזה מיועד לכלל ההוצאות, וכיון שהתורם לא שאל אינו חייב לפרט. אכן שמעתי מגדול בהוראה שליט"א שמותר לשקר בזה, כי הנותן מסכים לתת להכנסת כלה רק ש'מדמיין' שאפשר לעשות שידוך בלי דירה, אבל המציאות כלפי מחותן זה שאי אפשר, והראיה ממה שטורח בנפשו להרחיק נדוד לארץ נכר לקושש נדבות, ממילא אין כאן גזל דעת הנותן. ❖

עצמו והשי"ת יעזור, דפרנסת בני התורה ובפרט נישואי הילדים הוא נס מעל לדרך הטבע, והוסיף שיקח 'קצת יותר' ממה שיכול.

ולענין אם חייב לחזר על הפתחים: שמעתי מהגר"נ קופשיץ שליט"א, והרב בנימין גרבוז שליט"א, שמצד שורת הדין כשאין לו אינו מחויב לנסוע לחו"ל ולהתרים נדיבים, אבל אם יכול ראוי ונכון לעשות כן, ולא גרע מכל מצוה שמשתדל עליה, ולא גרע מקרן של יתומים שאוסף כסף עבורם. אכן שמעתי מגדול בהוראה שליט"א שתלוי באופי של האבא שאם הוא רגיל לאסוף תרומות חייב מדינאי לבקש צדקה, אבל אדם שמתבייש ומפחד 'מה יאמרו' אינו מחויב בזה, ותלוי לאיזה חוג הוא משויך, ומה מקובל אצל קרוביו וידידיו. ועיין בפלא יועץ (ערך בת) שיש לקבץ כסף להשיא בתו לת"ח.

3. האם נחשב 'מפיל עצמו על הציבור', כאשר מתחייב דירה ואין לו. דעת הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל (שו"ת שבט הלוי חלק ט סימן רב) שמצד הלכות צדקה אין חיוב לקנות דירה, כי לשון הגמ' הוא 'שוכרין' לו בית, ואף אם נאמר שהיום הוא 'די מחסורו' כי בלי דירה אין שידוך, עדיין יכול לקנות דירה זולה ביותר אף שרחוק ממרכז הארץ, ואין חיוב לתת לעני דרך עשירות כמפורש במאירי (כתובות סז) שכל מה שנותנים לו הוא בצמצום גדול. והסיק שאם השידוך לא יצא לפועל כי רוצים במרכז שוב נחשב די מחסורו. [א.ה. תשובה זו נכתבה לפני 21 שנה, בתאריך עש"ק תולדות תשנ"ד, מאז עד היום כידוע חלו שינויים דרסטיים במחירי הדירות, ונימוק זה תלוי במציאות שאם למעשה ימצא שידוך ברווח בלי דירה אינו בכלל 'די מחסורו']. ❖

ועיין מש"כ בשו"ת מנחת יצחק (חלק ח' סימן ע"ב) שאין צריך לתרום רק עבור צרכים ההכרחיים בלבד, ודירה יקרה אינה בגדר הכרח, אולם הוסיף שפעמים לדור בקרבת חרדים יראי ד' הוא בגדר הכרח. ועיין מה שהאריך בזה הגר"ר מנשה קליין זצ"ל (קונטרס פעמי יעקב חלק סז עמוד קסז) והסיק שבחתן עם הארץ אסור להתחייב יותר מהשיעור המוכרח לעצם הנישואין ואסור לקבץ צדקה מהציבור לכך דאין חיוב לעשרו ונמצא גוזל את הרבים, אבל להשיא בתו לתלמיד חכם אף שהיה יכול להשיאה לאיש פשוט בפחות כסף, מותר להתחייב ולבקש צדקה לכך!! ❖

עומק הפשט'

לתרומות, הערות, והארות. נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823